

letételig. Ebben a fejezetben a szerző az általánosan ismert főesemények mellett olyan, alig ismert részletekkel is foglalkozik, mint Kossuth március–júliusi, illetve Klapka május–júniusi fővezéri aspirációi, valamint Kossuth és Bem majdnem az egész 1849. éven végigvonuló tárgyalásai az utóbbi főparancsnokságról, és Bem erőfeszítései a küzdelem folytatására Temesvár után. A fejezet (és egyben a mű) összegzésében Hermann Róbert megállapítja, hogy a polgári hatalom elsődlegességét hirdető Kossuth (egy-két személytől eltekintve) alapvetően bizalmatlan volt a sikeres katonákkal szemben, hiszen azok, katonai hatalmukat felhasználva, bizonyos mértékig függetleníthették (és függetlenítték is) magukat a kormányzattól. Ezért a megbízhatóság és az eredményesség közül Kossuth szinte mindig az előbbit választotta, és ezt a rossz szokását még a katonai válsághelyzetekben sem adta fel. Ebből következett az emigrációban az a döntése is, hogy a harc folytatása esetén maga akarta betölteni a fővezéri és a kormányzóí posztot.

A kötetet egy szinte bibliográfiának is felfogható rövidítésjegyzék és négy melléklet egészíti ki, amelyek közül három a magyar hadtestek, várak és erődök, valamint a hadseregek adott időszakban regnáló parancsnokait tünteti fel. A negyedik Kossuth 1848. szeptember 24 – 1849. augusztus 17. közötti mozgását és tartózkodási helyeit ismerteti. A művet végül a szerzőre jellemző nagyon részletes személy-, hely-, és tárgymutató zárja.

A kötetben előfordulnak kisebb hibák (néhány helyen a hivatkozásoknál elmaradnak az oldalszámok, illetve a IV. fejezetnél kimaradt a 2. alfejezetszám), és elírások: az olasz légióknak csak két fegyverneme volt, nem három, a 62. gyalogezrednek az 1. és nem a 2. zászlóalja volt Komáromban, Mezőkövesdnél a magyar lovasság csak 2 (max. 3) löveget zsákmányolt, nem négyet, és az orosz főerők Tiszafürednél keltek át a Tiszán, nem Cibakházánál. A mellékletek táblázataiba is becsúsztott néhány hiba: Pulszky Sándor az I. hadtest élén ezredes, Kiss Pál az V. hadtest élén csak alezredes volt, Johann Zahn altábornagy, Perczel Miklós csak alezredes volt Pétervárad parancsnokaként, Kiss Pál pedig csak júniusban lett vezérőrnagy, illetve Mezős Pál csak júniustól volt őrnagy. Ezenkívül a recenzens szerint hasznos lett volna az önálló magyar tábornoki kar felállítását taglaló résznél külön felsorolni az 1848 márciusában a Magyar Királyság területén működött főhadparancsnokságokhoz beosztott tábornokokat, hiszen egy felállítandó magyar haderő esetében elsősorban ők voltak kéznél.

Mindezzel együtt a recenzens csakis ajánlani tudja Hermann Róbert régi és új kutatási eredményeit ötvöző, a továbbiakban megkezdhetetlen munkáját, amely minden eddiginél pontosabb, adatokkal alaposan alátámasztott képet rajzol Kossuth és tábornokai a szabadságharc alakulását alapvetően befolyásoló kapcsolatáról.

Kemény Krisztián

BENE JÁNOS – SZABÓ PÉTER

A MAGYAR KIRÁLYI HONVÉD HUSZÁR TISZTIKAR 1938–1945

Második, bővített kiadás

(Heraldika Kiadó, Budapest, 2006. 682 o.)

A rendszerváltás óta ugrásszerűen megnőtt az érdeklődés a második világháború magyar vonatkozásai, a Magyar Királyi Honvédség szereplése, a több mint hatvan év előtti történelmi eseményekben részt vett magyar csapatok parancsnokai, vezetői iránt. Hazai hadtörténeiszink minden tőlük telhetőt megtettek a

korábbi évtizedekben agyonhallgatott, vagy egyszerűen csak reakciós, fasiszta, stb. jelzőkkel illetett Horthy-korszak fehér foltjainak eltüntetésére, a kutatási hiányok pótlására. Számos színvonalas szakmunka és összefoglalás, dokumentumkötet, kisebb-nagyobb tanulmány látott napvilágot tevékenységük nyomán. A

meglehetősen sokrétű stúdiumok egyik sajátos irányát, szeptét képezi a hadtörténelem, a szociológia és az elitkutatás határmezsgyéjén mozgó, az 1938–1945 közötti időszak magyar katonai felső vezetésének, katonai elitjének és az ahhoz tartozó személyek életrajzáinak – elsősorban Szakály Sándor nevéhez fűződő – vizsgálata.

A második világháborús honvéd tisztikar egészének szakszerű vizsgálatára eddig nem, vagy csak elvétve történtek kísérletek.

Bene János és Szabó Péter jó érzékkel a magyar szempontból talán legnépszerűbb és legismertebb fegyvernem, a magyar királyi honvéd lovasság 1938–1945 közötti tisztikarának bemutatását, a huszártisztek lexikonszerű tömörséggel megfogalmazott életrajzainak közreadását – amely a kötet valódi értékét adja – tűzték ki célul. Hogy miért éppen a huszárokra esett a választásuk, azt a következőképpen fogalmazzák meg a bevezetőben: „Egy mára letűnt, de a XX. századi nagy háborúk alatt is sokak által megkérdőjelezett létjogosultságú fegyvernem képviselői ők, akik számtalan értékes tulajdonságukkal – bátorság, leleményesség, ügyesség, találékonyság – kitűntek más fegyvernembeli tiszttársaik közül. Életrajzuk példa arra, hogy soha, semmilyen körülmények között nem adták fel, mint ahogy fegyvernemük is igyekezett a modern elvek alapján és fejlett technikákkal vívott harcmodorhoz igazodni. Életpályájukban, s főleg a háború utáni sorsukban mindenütt felfedezhetőek e kitartás, a fennmaradni akarás és tudás elemei. Tartásuk, a megaláztatások (börtön, kitelepítés, lefokozás) büszkén, emelt fővel való elviselése példa lehet a ma élők számára is.”

Minden elfogultság nélkül bizton állíthatjuk, hogy nehéz és fáradságos munkájuk eredményeként kiváló és nagy terjedelmű, mindenki által jól használható alpmű született. A téma népszerűségét és a kötet kelendőségét mutatja, hogy a szakmai és olvasói berkekben is egyaránt jól ismert szerzők legújabb kutatási eredményeiket immáron a könyv második (az első 2003-ban látott napvilágot), javított és bővített kiadásában adhatják közre.

A mű rövid bevezetőjéből megtudhatjuk, hogy a kötetben 611 hivatásos és 1156 tartalékos huszártiszt adatai szerepelnek. A munka megírásához zömében a HM Központi Irattárának, valamint a Hadtörténelmi Levéltárnak a személyi anyagait, továbbá az Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltárában találha-

tó dokumentumokat, az egykori huszárok és hozzátartozóik birtokában maradt okmányokat, visszaemlékezéseket használták fel.

A kötet bevezető tanulmányában a szerzők a Magyar Királyi Honvédség lovasságát és tisztikarát mutatják be az 1920–1945 közötti időszakban. (Mindez természetesen nem helyettesítheti a honvéd lovasság Horthy-korszakbeli részletes történetét összefoglaló munkákat.) Felsorolják a Trianon után a huszárságnál végbement szervezeti és elhelyezési változásokat, a huszárezredek és századok létszámának változásait, írnak a lovassági tisztek a Monarchia egykori nagy múltú intézményeiben és a budapesti Ludovika Akadémián végbement, a tiszté avatással végződő képzéséről. Megismertetik az olvasót a tanulmányi idő változásaival, a második világhéges idején az akadémiákon foganatosított átszervezésekkel. Képet kapunk a huszártisztek származásáról, a szerzők az apák foglalkozásán keresztül megvilágítják a tisztikar összetételét, a társadalmi hierarchiában elfoglalt helyzetét. Külön írnak a tartalékos huszártiszti karról, annak utánpótlásáról, a tisztikar továbbképzésére szolgáló szaktanfolyamokról és iskolákról.

Megismerhetjük a lovasságnál szolgáló tisztek mindennapi elfoglaltságait, fogalmat alkothatunk arról, mennyire voltak jelen a társadalmi és a közéletben.

A könyv írói tudósítanak az 1938-ban meghirdetett győri fegyverkezési program nyomán a honvédségen belül végbement szervezeti változásokról, fejlesztésekről, a huszárezredek és alakulatok békeállomáshelyeinek változásairól. Részleteket tudhatunk meg a honvédség sereg- és csapatlovasságának 1941 utáni részvételéről a második világháború hadműveleteiben, a huszárcsapatok fegyverzetének átalakulásáról, a háború idején a háországban történt átszervezésekről és diszlokációs változásokról, a rendszeresített létszámok alakulásáról. A szerzők kifejtik, mekkora veszteségeket szenvedett a huszár tisztikar a világhéges folyamán, nyomon követik a kevés túlélő 1945 utáni sorsát, köztük a számos személyt érintő lefokozások és meghurcoltatásokat. Megtudhatjuk, hogyan illeszkedtek be az új társadalmi rendbe, illetőleg hová és mennyien vándoroltak ki Magyarországról.

A szoros betűrendben felsorolt hivatásos és tartalékos huszártisztek rövid életrajzai, amelyek a kötet terjedelmének pontosan 95 száza-

lékát teszik ki, sok egyéni sorsot tárnak az olvasó, valamint a még ma is élő hozzátartozók vagy leszármazottak elé.

Az egyes biográfiák a születési és haláladási adatokat, a szülők nevét, az apa foglalkozását, a tiszt vallását, tanulmányait, szolgálati előmenetelét, szakmai beosztásait, továbbá – akiről csak lehetett – a második világhéges utáni sorsát foglalják össze.

Az egyes életrajzok terjedelme a rendelkezésre álló források mennyiségétől és használhatóságától, megbízhatóságától függően igen változó, néhol csak néhány sort, néhol pedig egy egész oldalt tesznek ki. Ha valakiről feltehető volt, a szerzők az életrajz mellé képet is mellékeltek.

A kötet végén található Függelékben a szerzők felsorolják a honvéd lovasság 1938 és 1945 közötti dandár-, ezred-, és osztályparancsnokait, táblázatokban foglalják össze az önálló huszárszázadok előjáróit, a 2. magyar hadsereg 1942–43-as hadműveleteiben, a Magyar Megszálló Erők 1941–44 közötti ukrajnai állomásozásban, az 1944–45-ös magyarországi és erdélyi hadműveletekben részt vett huszárszázadok tevékenységét.

A könyvet 34, korabeli magyar kitüntetések, tiszti élet- és csoportképeket, uniformi-

sokat, ismertebb személyeket ábrázoló fénykép teszi szemléletesebbé.

Engedtessek meg a könyv ismertetőjének egy rövid észrevétel, amely magától értetődően semmit nem von le a munka értékéből. Véleményem szerint az életrajzok adatainak részletes elemzése lehetőséget adott volna a bevezetőben egy, a honvéd huszártiszti kar egészére vonatkozó rövidebb társadalmi-szociológiai összehasonlítás elkészítésére, amelynek segítségével az olvasók a lovas fegyvernem történetének további érdekes adalékaival, a korszakos szakemberek pedig későbbi vizsgálódásaikhoz még több új szemponttal lettek volna gazdagabbak.

A mindenképpen hiánypótló kötet a második világháború történetét kutató had- és köztörténészek, valamint az egykori huszártisztek hozzátartozói vagy leszármazottai, továbbá a hazánk hadtörténelme iránt érdeklődő széles olvasóközönség figyelmére egyaránt számot tarthat.

Csak reményünket fejezhetjük ki, hogy a szerzőpáros jóvoltából a második világháború idején a honvédség többi fegyverneménél szolgált tisztek életrajzát is hamarosan kezünkben tarthatjuk.

Balla Tibor

WOLFGANG ETSCHMANN – TAMARA SCHEER – ERWIN A. SCHMIDL

AN DER GRENZE

Der erste Einrückungstermin des Bundesheeres und der Einsatz während der Ungarnkrise 1956

(Vehling Verlag GmbH., Graz, 2006. 173 o.)

Az utóbbi egy évtizedben egész Európában megélnékül az érdeklődés az 1956-os magyarországi események, továbbá a hazánkkal szomszédos országokban akkoriban foganatosított politikai és katonai intézkedések iránt. A téma népszerűsége ma is töretlen: részben a korabeli és eddig még ismeretlen dokumentum túlnyomó többségének kutathatóvá válása, részben a ma is élő egykori szemtanúk és résztvevők azon nyilvánvaló törekvése és ígénye miatt, hogy a történelmi mértékkel mérve közelmúltnak számító történésekről a koráb-

biakhoz képest alaposabb, hitelesebb és feltétlenül árnyaltabb képet kapjon a mai kor nemzedéke.

Az elmúlt esztendőben számos magyar és idegen nyelvű dokumentumkötet, szakmai összefoglalás, képes album látott napvilágot az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc 50. évfordulója alkalmából. Ennek kapcsán számosan vizsgálták a témakör különböző – politikai, hadtörténelmi, gazdasági, társadalmi és szociológiai – aspektusait. Ezek sorába illeszkedik a tetszetős kivitelű és témájában kü-